

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Bilişsel Esneklik Düzeyleri ve Duygusal Tepkisellik Düzeylerinin İncelenmesi*

Examination of the Cognitive Flexibility and Emotional Reactivity Levels of Preschool Teacher Candidates*

Fatma YAŞAR EKİCİ, Sema BALCI

ÖZ

Bu araştırmanın temel amacı okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ve duygusal tepkisellik düzeylerinin incelenmesidir. Bu temel amaç çerçevesinde, okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ile duygusal tepkisellik düzeyleri arasında anlamlı ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Bunun yanında, okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ve duygusal tepkisellik düzeylerinin yaşa, sınıf düzeyine, gelir düzeyine, kardeş sayısına, okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçme nedenine, yaşanılan yerleşim yerine, herhangi bir sporla ilgilenme durumuna ve algıladıkları ebeveyn tutumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilindeki bir vakıf üniversitesinde öğrenim görmekte olan 143 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları; 'Kişisel Bilgi Formu', 'Duygusal Tepkisellik Ölçeği' ve 'Bilişsel Esneklik Envanteri'dir. Duygusal Tepkisellik Ölçeği Nock, Wedig, Holmberg ve Hooley (2008) tarafından geliştirilmiş; Seçer, Halmatov ve Gençdoğan (2013) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bilişsel Esneklik Envanteri ise Dennis ve Wal (2010) tarafından geliştirilmiş; Sapmaz ve Doğan (2013) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS 20.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği tespit edilmiştir. Ardından dağılımın normallik durumuna uygun şekilde; Pearson Çarpım Moment Korelasyon Katsayısı Testi, Kruskal Wallis H Testi, Mann Whitney-U Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Bağımsız Grup T Testi kullanılarak veriler çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şöyledir: Okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça, duygusal tepkisellik düzeyleri azalmaktadır. Okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ve duygusal tepkisellik düzeyleri yaşa, sınıf düzeyine, kardeş sayısına, yaşanılan yerleşim yerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmazken; gelir düzeyine, okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçme nedenine, herhangi bir sporla ilgilenme durumuna ve algılanan ebeveyn tutumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Okulöncesi, Bilişsel esneklik, Duygusal tepkisellik

ABSTRACT

The main aim of this research was to examine the cognitive flexibility and emotional reactivity levels of preschool teacher candidates. Within the framework of this main aim, it was investigated whether there was a significant relationship between the cognitive flexibility and emotional reactivity levels of preschool teacher candidates. In addition, it was investigated that whether the cognitive flexibility and emotional reactivity levels of the preschool teacher candidates varied significantly by age, grade level, income level, number of siblings,

Yaşar Ekici F., & Balci S., (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ve duygusal tepkisellik düzeylerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/ Journal of Higher Education and Science*, 9(1), 65-77. <https://doi.org/10.5961/jhes.2019.310>

*Bu çalışma, 3. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi-İnsan ve Toplum Bilimleri (9-11 Temmuz, 2018, Üsküp, Makedonya)'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*This study was presented as an oral presentation at the 3rd International Scientific Research Congress on Humanities and Social Sciences (9-11 July, 2018, Skopje, Macedonia).

Fatma YAŞAR EKİCİ (✉)

ORCID ID: 0000-0001-9159-3312

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, İstanbul, Türkiye
İstanbul Sabahattin Zaim University, Faculty of Education, Department of Primary Education, İstanbul, Turkey
fatmayasarekici@hotmail.com

Sema BALCI

ORCID ID: 0000-0002-3007-7637

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, İstanbul, Türkiye
İstanbul Sabahattin Zaim University, Faculty of Education, Department of Primary Education, İstanbul, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 02.08.2018

Kabul Tarihi/Accepted : 02.10.2018

reasons of choosing preschool teaching program, type of place they live in, state of being interested in any type of sport and parental attitude they perceive, or not. The relational screening model was used in the research. The study group of the research consists of 143 university students studying in the preschool teaching graduate program of the education faculty of a private university in Istanbul province. 'Personal Information Form', 'Cognitive Flexibility Inventory' and 'Emotional Reactivity Scale' were used as data collection tools in the research. The Emotional Reactivity Scale was developed by Nock, Wedig, Holmberg and Hooley (2008) and adapted to Turkish by Seçer, Halmatov and Gençdoğan (2013). The Cognitive Flexibility Inventory was developed by Dennis and Wal (2010) and adapted to Turkish by Sapmaz and Doğan (2013). The data were analyzed using the SPSS 20.0 program. First, it was determined whether the data showed normal distribution. Then, in accordance with the normality of the distribution; Pearson Product-Moment Correlation Coefficient Analysis, Kruskal Wallis H Test, Mann Whitney-U Test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA) and Independent Group T Test were used to analyze the data. The results obtained from the research were as follows: As the cognitive flexibility level of preschool teacher candidates increases, emotional reactivity level of preschool teacher candidates decreases. The cognitive flexibility and emotional reactivity levels of the preschool teacher candidates did not vary significantly by age, grade level, number of sibling, type of place they live in; but varied significantly by income level, reasons of choosing preschool teaching program, state of being interested in any type of sport and parental attitude they perceive.

Keywords: Preschool, Cognitive flexibility, Emotional reactivity

GİRİŞ

Bilişsel esneklik, alternatif çözümler üretebilme ve düşünceler arası geçiş yapabilmeye becerisi (Stevens, 2009; Crone, Ridderinkhof, Worm, Somsen, & Van der Molen, 2004); anlamsal ilişkiyi biçimlendirerek düzenleme süreci (Stahl & Pry, 2005); farklı seçeneklere uyum sağlama konusunda yetkinlik inancı (Bilgin, 2009) ve çoklu taleplere cevap verebilmek için birden çok mekanizmanın etkileşimi (Barbey, Colom, & Grafman, 2013) olarak tanımlanmaktadır. Bilişsel esneklik bireye, çevrenin değişken taleplerine göre davranışlarını ayarlama olanağı sağlar. Bilişsel esneklik, yaratıcılık ve problem çözme için de gereklidir ve değerlendirme yapabilmek için düzenleyici stratejilerin kullanılmasına olanak tanır (Kloo, Parner, Aichorn, & Schimdhuber, 2010). Bilişsel esneklik düzeyi yüksek bireyler, kendisine ve çevresindekilere karşı daha uyumlu ve olumlu tutumlar sergileyen (Küçüköğüt, 2015; Lin, Tsai, Lin ve Chen, 2014; Diril, 2011); sorumluluklarını bilen ve gerektiğinde sorumluluk üstlenebilen, özgüvenleri yüksek (Martin ve Rubin, 1994; Martin ve Anderson, 1996; 1998) ve zorlayıcı yaşam olayları karşısında dayanıklı kişilerdir (Eskin, 2014). Öğretmenlik mesleği, doğrudan insanlarla etkileşimi içeren bir meslek olma özelliğiyle farklı insanlarla, mizaçlarla ve davranışlarla karşılaşma ihtimalinin en yüksek olduğu mesleklerdendir. Bu sebeple öğretmenlik mesleğinin uygulayıcılarının bu gibi farklı durumlara uyum sağlayabilmeleri ve alternatifler üretebilmeleri (Çuhadaroğlu, 2013) açısından bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olması önem taşımaktadır.

Duygusal tepkisellik, günlük yaşamda bireyin sosyal çevresi ile ilişkilerinde, kişilik özelliklerine göre hissettiği duyguları ve bu duygulara bağlı olarak verilen tepkileri ifade etmektedir (Yurdakul & Üner, 2015). Nock, Wedig, Holmberg ve Hooley (2008)'e göre duygusal tepkisellik; bir bireyin geniş bir dizi duygusal uyarana karşı hissettiği duyguları (duygusal hassasiyet), duygularını güçlü veya yoğun olarak yaşama durumunu (duygusal yoğunluk) ve duygusal uyarıdan önceki haline dönünceye kadar geçen zamanda verdiği duygusal tepkiyi (duygusal süreklilik) kapsamaktadır. İnsanların yaşamları süresince karşılaştıkları

olaylara, durumlara, insanlara gösterdiği veya gösterebileceği duygusal tepkiler de değişebilmektedir. Eğer kişilerin pozitif yönde duygusal tepkileri fazla ise sevgi, saygı ve kişisel güven artarken; negatif yönde duygusal tepkileri fazla ise saldırganlık, korku, kaygı ve intihar duyguları artabilmektedir (Wentzel, 1998).

Duygusal tepkisellik ile ilgili yapılmış araştırmalar incelendiğinde, duygusal tepkisellik ile depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkiyi (Cengiz, 2017) ve duygusal tepkisellik ile kolay öfkelenme arasındaki ilişkiyi (Parneix, Péricaud, & Clément, 2014) incelemeye yönelik araştırmalara rastlanmıştır. Bunun yanında üniversite öğrencilerinin duygusal tepkisellik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelendiği araştırmalar da yapılmıştır (Çakmak, 2018; Yurdakul & Üner, 2015).

Bilişsel esneklik ile ilgili yapılmış araştırmalar değerlendirildiğinde, "Head Start" eğitim programındaki okul öncesi dönem çocuklarının okula hazır bulunuşluk düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen (Vitiello, Greenfield, Munis, & George, 2011); öğretmenlerin bilişsel esneklik düzeyleri ile öğrenci katılımını sağlama becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen (Cooper-Stein, Mines, & Kintz, 2018); mesleki doyum düzeyleri ve kaynaştırmaya ilişkin öz yeterlik algıları arasındaki ilişkiyi inceleyen (Üzümcü & Müezzini, 2018; Sevim, 2015); ergenlerin bilişsel esneklik düzeyleri ile kişilik özellikleri ilişkisini inceleyen (Bilgin, 2017); öz yeterlik ve başarı düzeyleri (Esen, Özcan, & Sezgin, 2017), sosyal medyayı kullanmaya yönelik tutumları, öznel iyi oluş düzeyleri, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları ve başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkileri inceleyen (Peker & Çukadar, 2016; Satan, 2014; Çelikkaleli, 2014; Bedel & Ulubey, 2014) ve üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri ile akademik başarıları, bağlanma stilleri, uyum ve kaygı düzeyleri, öfkeyi ifade tarzları, karar stratejileri, akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları ve depresyon semptomları arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalara rastlanmıştır (Kercood, Lineweaver, Frank, & Fromm, 2017; Zahal, 2014; Lin, 2013; Gündüz, 2013; Dağ & Gülüm, 2013; Öz, 2012; Diril, 2011; Bilgiç & Bilgin, 2016; Çelikkaleli, 2014; Güler, 2015).

Yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde, okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ile duygusal tepkisellik düzeylerini ilişkisel olarak incelemeye yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın temel amacı “okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ile duygusal tepkisellik düzeylerinin incelenmesi” olarak belirlenmiştir. Bu temel amaç çerçevesinde belirlenen alt amaçlar şöyledir:

- Okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ile duygusal tepkisellik düzeyleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
- Okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ve duygusal tepkisellik düzeyleri yaşa, sınıf düzeyine, gelir düzeyine, kardeş sayısına, bölümü seçme nedenine, algıladıkları ebeveyn tutumuna, yetişilen bölgede yaşanan yerleşim yerine, herhangi bir sporla aktif olarak ilgilenme durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın modeli, evreni ve çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ile duygusal tepkisellik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını ve değişimin derecesini belirlemeye amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2005).

Evren ve Çalışma Grubu

Araştırma evrenini, İstanbul ilindeki üniversitelerin okul öncesi öğretmenliği lisans programında öğrenim görmekte olan 3050 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu ise uygun örnekleme yoluyla seçilmiş 2017-2018 akademik yılında bir vakıf üniversitesinin okul öncesi öğretmenliği lisans programında öğrenim görmekte olan 143 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, bölümü seçme nedeni, algıladıkları ebeveyn tutumu, yetiştiği bölgede yaşadığı yerleşim yeri ve herhangi bir sporla ilgilenme durumuna ilişkin bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

Duygusal Tepkisellik Ölçeği (DTÖ): Nock, Wedig, Holmberg ve Hooley (2008) tarafından geliştirilen Duygusal Tepkisellik Ölçeği Seçer, Halmatov ve Gençdoğan (2013) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 4'lü Likert tipindeki ölçek, 'duygusal hassasiyet', 'duygusal tepkisellik' ve 'psikolojik dayanıklılık' olmak üzere üç alt boyuttan ve 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 17 ve en yüksek puan 68'dir. Ölçeklerden alınan yüksek puanlar duygusal hassasiyet ve tepkiselliğin yüksek, dayanıklılığın ise düşük olduğu şeklinde yorumlanır. Ölçeğin Türkçe versiyonunda ölçeğin güvenilirliğini belirlemeye

yönelik olarak iç tutarlık, iki yarı güvenilirlik ve 'test tekrar test' yöntemleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin toplam iç tutarlık katsayısının .82, iki yarı güvenilirliğinin .81 ve test tekrar test güvenilirliğinin .83 olduğu bulunmuştur. Alt boyutlar açısından bakıldığında duygusal hassasiyet alt boyutunun iç tutarlılığı .76, iki yarı güvenilirliği .70 ve test tekrar test güvenilirliği .82, duygusal tepkisellik alt boyutunun iç tutarlılığı .71, iki yarı güvenilirliği .70 ve test tekrar test güvenilirliği .79 olarak bulunmuştur. Psikolojik dayanıklılık alt boyutunun ise iç tutarlılığı .82, iki yarı güvenilirliği .78 ve 'test tekrar test' güvenilirliği .82 olarak bulunmuştur (Seçer, Halmatov, & Gençdoğan, 2013). Bu çalışmada ölçeğin güvenilirlik analizleri sonucunda elde edilen Cronbach alfa değerleri; toplam ölçek için .86, duygusal hassasiyet alt boyutu için .86, duygusal tepkisellik alt boyutu için .74 ve duygusal dayanıklılık alt boyutu için .56 olarak hesaplanmıştır.

Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE): Dennis ve Wal (2010) tarafından geliştirilen envanter, Sapmaz ve Doğan (2013) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Beşli Likert tipindeki envanter, 'alternatifler' ve 'kontrol' olmak üzere iki alt boyuttan ve 20 maddeden oluşmaktadır. 'Alternatifler' alt boyutu, bireyin zor durumlara alternatif çözümler bulunabileceğine ya da yaşam durumları ve insan davranışlarına yönelik olarak alternatif açıklamaların olabileceğine yönelik ifadelerden oluşmaktadır. 'Kontrol' alt boyutu ise zor durumların kontrol edilebileceğine yönelik ifadelerden oluşmaktadır. Envanterden alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan 100'dür. Ölçeğin 2. 4. 7. 9. 11. ve 17. maddeleri tersten kodlanmaktadır. Envanterden alınan yüksek puanlar, bilişsel esnekliğin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Envanterin Türkçe versiyonunda Cronbach alfa katsayısı tüm envanter için .90, alternatifler alt boyutu için .90 ve kontrol alt boyutu için .84 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar-test güvenilirliği ise envanterin tamamı için .75, alternatifler alt boyutu için .78 ve kontrol alt boyutu için .73 olarak saptanmıştır (Sapmaz ve Doğan, 2013). Bu çalışmada, envanterin güvenilirlik analizleri sonucunda elde edilen Cronbach alfa değerleri; toplam envanter için .92, alternatifler alt boyutu için .93 ve kontrol alt boyutu için .83 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin veriler 2017-2018 bahar yarıyılında çalışma grubuna dâhil edilen üniversitede ders saatleri içinde derse giren öğretim elemanlarının yardımı ile toplanmıştır. 250 veri toplama aracı, uygulamanın yapıldığı gün sınıfta bulunan öğrenciler tarafından cevaplanmış ve ardından toplanmıştır. Tüm ölçek ve formlar gözden geçirilmiş ve doldurulmamış ya da eksik doldurulmuş olanlar ayıklandıktan sonra toplam 143 veri toplama aracı analize dâhil edilmiştir.

Verilerin Çözümü

Ölçeklerin uygulanmasıyla elde edilen veriler, SPSS20 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle dağılımın normalliği test edilmiş ve normallik durumuna göre okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik ve duygusal tepkisellik düzeyleri arasındaki ilişkinin saptanması için Pearson Çarpım Moment Korelasyon Katsayısı testi; Bilişsel Esneklik Envanterinden ve Duygusal Tepkisellik Ölçeğinden aldıkları puanların algılanan

ebeveyn tutumuna, yaşa ve yaşanan yere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis H testi; gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere Mann Whitney-U testi; herhangi bir sporla ilgilenme durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere Bağımsız Grup t testi; kardeş sayısına, bölümü seçme nedenine ve sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak veri analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Bu kısımda, araştırmadan elde edilen bulgular, alt amaçlar çerçevesinde tablolar halinde sunulmuştur.

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı, okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ile duygusal tepkisellik düzeyleri arasında anlamlı ilişki olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Birinci alt amaca ilişkin bulgular Tablo1'de sunulmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, *BEE* genelinden alınan puanlar ile *DTÖ* genelinden ($r=-.348$; $p<.05$), *psikolojik dayanıklılık* alt boyutundan ($r=-.317$; $p<.05$) ve *duygusal tepkisellik* alt boyutundan ($r=-.419$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Yani, okul öncesi öğretmen adaylarının genel bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça; duygusal tepkisellik düzeyleri artmakta, psikolojik dayanıksızlık düzeyleri azalmaktadır. (Not: Bilişsel Esneklik Envanterinden alınan yüksek puanların duygusal hassasiyet ve tepkiselliğin yüksek, dayanıklılığın ise düşük olduğu şeklinde yorumlanması (Seçer, Halmatov ve Gençdoğan, 2013) nedeniyle yorum ve sonuç kısımlarında anlam karmaşası oluşmaması amacıyla *psikolojik dayanıksızlık* ifadesi kullanılmıştır). *BEE* genelinden alınan puanlar ile *duygusal hassasiyet* alt boyutundan ($r=-.141$; $p>.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Alternatifler alt boyutundan alınan puanlar ile *DTÖ* genelinden ($r=-.234$; $p<.05$), *psikolojik dayanıklılık* alt boyutundan ($r=-.233$; $p<.05$) ve *duygusal tepkisellik* alt boyutundan ($r=-.309$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani, okul öncesi öğretmen adaylarının alternatiflere yönelik bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça; duygusal tepkisellik düzeyleri artmakta, psikolojik dayanıksızlık

düzeyleri azalmaktadır. *Alternatifler* alt boyutundan alınan puanlar ile *duygusal hassasiyet* alt boyutundan ($r=-.048$; $p>.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Kontrol alt boyutundan alınan puanlar ile *DTÖ* genelinden ($r=-.451$; $p<.05$); *psikolojik dayanıklılık* alt boyutundan ($r=-.370$; $p<.05$), *duygusal tepkisellik* alt boyutundan ($r=-.494$; $p<.05$) ve *duygusal hassasiyet* alt boyutundan ($r=-.273$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Yani, okul öncesi öğretmen adaylarının kontrole yönelik bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça duygusal tepkisellik ve duygusal hassasiyet düzeyleri artmakta, psikolojik dayanıksızlık düzeyleri ise azalmaktadır.

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacı, okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ve duygusal tepkisellik düzeylerinin yaşa, sınıf düzeyine, gelir düzeyine, kardeş sayısına, bölümü seçme nedenine, algıladıkları ebeveyn tutumuna, yetişilen bölgede yaşanan yerleşim yerine ve herhangi bir sporla aktif olarak ilgilenme durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemeye yöneliktir. İkinci alt amaca ilişkin bulgular tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde görülmektedir ki; *BEE* genelinde ($X^2=.235$; $p>.05$), *alternatifler* ($X^2=.066$; $p>.05$) ve *kontrol* ($X^2=1.630$; $p>.05$) alt boyutlarında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır. *DTÖ* genelinde ($X^2=3.432$; $p>.05$), *duygusal hassasiyet* ($X^2=.815$; $p>.05$), *duygusal tepkisellik* ($X^2=3.569$; $p>.05$) ve *psikolojik dayanıklılık* ($X^2=3.691$; $p>.05$) alt boyutlarında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır.

Tablo 3'te görüldüğü üzere; *BEE* genelinde ($F=.385$; $p>.05$), *alternatifler* ($F=.045$; $p>.05$) ve *kontrol* ($F=1.786$; $p>.05$) alt boyutlarında sınıf düzeyine göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır

DTÖ genelinde ($F=.923$; $p>.05$), *duygusal hassasiyet* ($F=1.163$; $p>.05$), *duygusal tepkisellik* ($F=.759$; $p>.05$) ve *psikolojik dayanıklılık* ($F=.650$; $p>.05$) alt boyutlarında sınıf düzeyine göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 1: BEE ve DTÖ'den Alınan Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları

Boyut		Genel Duygusal Tepkisellik	Psikolojik Dayanıklılık	Duygusal Tepkisellik	Duygusal Hassasiyet
Genel Bilişsel Esneklik	r	-.348*	-.317*	-.419*	-.141
	p	.000	.000	.000	.105
Alternatifler	r	-.234*	-.233*	-.309*	-.048
	p	.006	.006	.000	.578
Kontrol	r	-.451*	-.370*	-.494*	-.273*
	p	.000	.000	.000	.001

(*BEE*: Bilişsel Esneklik Envanteri; *DTÖ*: Duygusal Tepkisellik Ölçeği); * $p<.05$

Tablo 2: BEE'den ve DTÖ'den Alınan Puanların Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Boyutlar	Yaş	n	Sıra Ortalaması	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
Genel Bilişsel Esneklik	18-20	42	66.02	2	.235	.889	----
	20-22	62	63.40				
	23-25	25	67.24				
Alternatifler	18-20	42	65.83	2	.066	.967	----
	20-22	65	67.79				
	23-25	26	66.90				
Kontrol	18-20	43	72.67	2	1.630	.443	----
	20-22	65	63.25				
	23-25	26	69.58				
Genel Duygusal Tepkisellik	18-20	42	65.45	2	3.432	.180	----
	20-22	66	72.25				
	23-25	25	55.74				
Duygusal Hassasiyet	18-20	43	71.62	2	.815	.665	----
	20-22	67	68.69				
	23-25	26	62.87				
Duygusal Tepkisellik	18-20	43	61.91	2	3.569	.168	----
	20-22	66	74.48				
	23-25	26	61.63				
Psikolojik Dayanıklılık	18-20	42	63.58	2	3.691	.158	----
	20-22	67	74.93				
	23-25	27	60.20				

*p<.05.

Tablo 3: BEE'den ve DTÖ'den Alınan Puanların Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f. \bar{X} ve ss Değerleri						ANOVA Sonuçları					
Ölçek	Grup	n	\bar{X}	SS	VAR. K	KT	SD	KO	F	p	Anlamlı Fark
Genel Bilişsel Esneklik	1. sınıf	35	80.828	9.5870	Gruplar Arası Grup İçi Toplam	162.714	3	54.238	.385	.412	----
	2. sınıf	30	77.666	11.6540		18328.420	130	140.988			
	3. sınıf	35	79.600	13.0659		18491.134	133				
	4. sınıf	34	79.441	12.8633							
Alternatifler	1. sınıf	36	54.333	6.8410	Gruplar Arası Grup İçi Toplam	9.481	3	3.160	.045	.609	----
	2. sınıf	32	53.812	8.3836		9410.932	134	70.231			
	3. sınıf	35	53.628	9.7107		9420.413	137				
	4. sınıf	35	53.942	8.3804							
Kontrol	1. sınıf	36	26.416	4.2384	Gruplar Arası Grup İçi Toplam	134.709	3	44.903	1.786	.074	----
	2. sınıf	33	23.787	4.9859		3393.737	135	25.139			
	3. sınıf	36	25.972	4.4816		3528.446	138				
	4. sınıf	34	25.500	6.1950							
Genel Duygusal Tepkisellik	1. sınıf	37	43.189	7.7202	Gruplar Arası Grup İçi Toplam	196.129	3	65.376	.923	.880	----
	2. sınıf	33	45.969	9.0983		9488.451	134	70.809			
	3. sınıf	36	43.638	8.2120		9684.580	137				
	4. sınıf	32	42.875	8.6760							

Tablo 3: Devam

Ölçek	Grup	f. \bar{X} ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları					
		n	\bar{X}	SS	VAR. K	KT	SD	KO	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal Hassasiyet	1. sınıf	37	14.621	3.4908	Gruplar Arası Grup İçi Toplam	38.660 1518.276 1556.936	3 137 140	12.887 11.082	1.163	.347	-----
	2. sınıf	34	15.941	3.3749							
	3. sınıf	36	14.750	3.4754							
	4. sınıf	34	14.823	2.9177							
Duygusal Tepkisellik	1. sınıf	37	15.567	3.6479	Gruplar Arası Grup İçi Toplam	38.346 2290.054 2328.400	3 136 139	12.782 16.839	.759	.315	-----
	2. sınıf	35	16.685	4.5359							
	3. sınıf	36	15.611	3.9516							
	4. sınıf	32	15.312	4.2687							
Psikolojik Dayanıklılık	1. sınıf	37	13.000	2.516	Gruplar Arası Grup İçi Toplam	13.345 937.634 950.979	3 137 140	4.448 6.844	.650	.547	-----
	2. sınıf	34	13.441	2.687							
	3. sınıf	36	13.277	2.421							
	4. sınıf	34	12.617	2.839							

*p<.05.

Tablo 4: Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının BEE ve DTÖ'den Aldıkları Puanların gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları

Ölçek Alt Boyutları	Gelir Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	U	p
Genel Bilişsel Esneklik	Orta	108	65.50	7074.00	-1.216	1188.000	.224
	Yüksek	26	75.81	1971.00			
	Toplam	134					
Alternatifler	Orta	112	68.63	7686.50	-.532	1358.500	.595
	Yüksek	26	73.25	1904.50			
	Toplam	138					
Kontrol	Orta	113	65.79	7434.50	-2.577	993.500	.010*
	Yüksek	26	88.29	2295.50			
	Toplam	139					
Genel Duygusal Tepkisellik	Orta	114	67.35	7677.50	-1.380	1122.500	.168
	Yüksek	24	79.73	1913.50			
	Toplam	138					
Duygusal Hassasiyet	Orta	115	68.67	7896.50	-1.439	1226.500	.150
	Yüksek	26	81.33	2114.50			
	Toplam	141					
Duygusal Tepkisellik	Orta	115	70.17	8069.50	-.208	1399.500	.836
	Yüksek	25	72.02	1800.50			
	Toplam	140					
Psikolojik Dayanıklılık	Orta	116	69.12	8017.50	-1.190	1231.500	.234
	Yüksek	25	79.74	1993.50			
	Toplam	141					

* p<.05.

Tablo 4 incelendiğinde görülmektedir ki; gelir düzeyine göre okul öncesi öğretmen adaylarının *Kontrol* alt boyutundan (U=993.500; p<.05) aldıkları puanlarda gruplar arasındaki fark, gelir düzeyi yüksek olanların lehine anlamlı bulunmuştur.

Gelir düzeyine göre okul öncesi öğretmen adaylarının *BEE* genelinden (U=1188.000; p>.05), *alternatifler* alt boyutundan (U=1358.500; p>.05), *DTÖ* genelinden (U=1122.500; p>.05),

duygusal hassasiyet (U=1226.500; p>.05), *duygusal tepkisellik* (U=1399.500; p>.05) ve *psikolojik dayanıklılık* (U=1231.500; p>.05) alt boyutlarından aldıkları puanlarda gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 5'te görüldüğü üzere; kardeş sayısına göre *BEE* genelinde (F=1.162; p>.05), *alternatifler* alt boyutunda (F=1.502; p>.05), *kontrol* alt boyutunda (F=8.249; p>.05), *DTÖ* genelinde

Tablo 5: BEE ve DTÖ'den Alınan Puanların Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f . \bar{X} ve ss Değerleri						ANOVA Sonuçları					
Ölçek	Grup	n	\bar{X}	SS	VAR. K	KT	SD	KO	F	P	Anlamlı Fark
Genel Bilişsel Esneklik	1	46	81.02	9.69	Gruplar Arası	319.668	2	159.834	1.162	.316	----
	2	44	79.20	12.85	Grup İçi	16229.621	118	137.539			
	3	31	76.87	12.77	Toplam	16549.289	120				
Alternatifler	1	46	55.45	7.03	Gruplar Arası	202.228	2	101.114	1.502	.227	----
	2	45	53.35	9.15	Grup İçi	8078.943	120	67.325			
	3	32	52.34	8.34	Toplam	8281.171	122				
Kontrol	1	49	25.57	4.71	Gruplar Arası	26.764	2	13.382	8.249	.612	----
	2	44	25.81	5.32	Grup İçi	3313.764	122	27.162			
	3	32	24.65	5.76	Toplam	3340.528	124				
Genel Duygusal Tepkisellik	1	48	43.04	7.50	Gruplar Arası	148.406	2	74.203	1.107	.334	----
	2	45	45.42	8.92	Grup İçi	8043.561	120	67.030			
	3	30	43.33	8.09	Toplam	8191.967	122				
Duygusal Hassasiyet	1	48	14.72	3.51	Gruplar Arası	24.834	2	12.417	1.069	.346	----
	2	45	15.60	3.44	Grup İçi	1428.158	123	11.611			
	3	33	14.60	3.18	Toplam	1452.992	125				
Duygusal Tepkisellik	1	48	15.50	3.77	Gruplar Arası	15.425	2	7.712	.485	.617	----
	2	45	16.28	4.25	Grup İçi	1926.019	121	15.918			
	3	31	15.67	3.91	Toplam	1941.444	123				
Psikolojik Dayanıklılık	1	48	12.81	2.37	Gruplar Arası	14.019	2	7.010	1.188	.308	----
	2	45	13.53	2.59	Grup İçi	720.013	122	5.902			
	3	32	12.87	2.25	Toplam	734.032	124				

*p<.05.

(F=1.107; p>.05) *duygusal hassasiyet* alt boyutunda (F=1.069; p>.05), *duygusal tepkisellik* alt boyutunda (F=.485; p>.05) ve *psikolojik dayanıklılık* alt boyutunda (F=1.188; p>.05) grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 6'da görüldüğü üzere; bölümü seçme nedenine göre *BEE* genelinde (F=2.465; p>.05), *alternatifler* (F=.824; p>.05) ve *duygusal hassasiyet* (F=.373; p>.05) alt boyutlarında grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. *kontrol* alt boyutunda (F=4.747; p<.05) bölümü seçme nedenine göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Farkın hangi grup lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe analizi sonucunda, okul öncesi öğretmenliği bölümünü kişilik yapısına uygun olması nedeniyle seçenlerin *kontrol* alt boyutu puanlarının, okul öncesi öğretmenliği bölümünü 'diğer' nedenlerle seçenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

DTÖ genelinde (F=3.774; p<.05) bölümü seçme nedenine göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Farkın hangi grup lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe analizi sonucunda, okul öncesi öğretmenliği bölümünü 'diğer' nedenlerle seçenlerin genel duygusal tepkisellik puanlarının, okul öncesi öğretmenliği bölümünü kişilik yapısına uygun olması nedeniyle seçenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Duygusal Tepkisellik alt boyutunda (F=4.248; p<.05) bölümü seçme nedenine göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Farkın hangi grup lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe analizi sonucunda, okul öncesi öğretmenliği bölümünü 'diğer' nedenlerle seçenlerin duygusal tepkisellik alt boyutu puanlarının, okul öncesi öğretmenliği bölümünü kişilik yapısına uygun olması nedeniyle seçenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Psikolojik Dayanıklılık alt boyutunda (F=6.323; p<.05) bölümü seçme nedenine göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Farkın hangi grup lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe analizi sonucunda, okul öncesi öğretmenliği bölümünü diğer nedenlerle seçenlerin psikolojik dayanıklılık alt boyutu puanlarının, okul öncesi öğretmenliği bölümünü kişilik yapısına uygun olması nedeniyle seçenlere ve çocukları çok sevdiği için seçenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde görülmektedir ki; *alternatifler* alt boyutunda ($X^2=2.715$; p>.05) okul öncesi öğretmen adaylarının algıladıkları ebeveyn tutumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır. Bundan farklı olarak, *BEE* genelinde ($X^2=6.465$; p<.05) ve *kontrol* alt boyutunda ($X^2=15.254$; p<.05) okul öncesi öğretmen adaylarının algıladıkları ebeveyn tutumlarına göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 6: BEE'den ve DTÖ'den Alınan Puanların Bölümü Seçme Nedenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f, \bar{X} ve ss Değerleri						ANOVA Sonuçları					
Ölçek	Grup	n	\bar{X}	SS	VAR. K	KT	SD	KO	F	p	Anlamlı Fark
Genel Bilişsel Esneklik	1	38	77.52	11.67	Gruplar Arası	670.747	2	335.373	2.465	.089	----
	2	67	81.67	10.69	Grup İçi	17820.388	131	136.033			
	3	29	76.82	13.65	Toplam	18491.134	133				
Alternatifler	1	39	53.12	8.64	Gruplar Arası	113.654	2	56.827	.824	.441	----
	2	68	54.85	6.92	Grup İçi	9306.759	135	68.939			
	3	31	52.93	1.04	Toplam	9420.413	137				
Kontrol	1	40	24.47	5.28	Gruplar Arası	230.237	2	115.119	4.747	.010*	2-3
	2	68	26.75	4.56	Grup İçi	3298.209	136	24.252			
	3	31	23.87	5.20	Toplam	3528.446	138				
Genel Duygusal Tepkisellik	1	40	43.22	8.94	Gruplar Arası	512.823	2	256.411	3.774	.025*	2-3
	2	67	42.65	6.87	Grup İçi	9171.757	135	67.939			
	3	31	47.45	9.87	Toplam	9684.580	137				
Duygusal Hassasiyet	1	40	14.92	3.64	Gruplar Arası	8.366	2	4.183	.373	.690	----
	2	69	14.86	2.84	Grup İçi	1548.570	138	11.222			
	3	32	15.46	3.93	Toplam	1556.936	140				
Duygusal Tepkisellik	1	40	15.52	4.03	Gruplar Arası	135.975	2	67.987	4.248	.016*	2-3
	2	67	15.10	3.58	Grup İçi	2192.425	137	16.003			
	3	33	17.54	4.69	Toplam	2328.400	139				
Psikolojik Dayanıklılık	1	40	12.77	2.80	Gruplar Arası	79.832	2	39.916	6.323	.002*	1-3
	2	69	12.62	2.22	Grup İçi	871.147	138	6.313			2-3
	3	32	14.46	2.71	Toplam	950.979	140				

(1: Çocukları Çok Sevdiği İçin; 2: Kişilik Yapısına Uygun Olduğu İçin; 3: Diğer), * p<.05.

Tablo 7: BEE'den ve DTÖ'den Alınan Puanların Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Kişilik Alt Boyutları	Bölge	n	Sıra Ortalaması	SD	χ^2	P	Anlamlı Fark
Genel Bilişsel Esneklik	1. Otoriter	10	46.90	3	6.465	.091	1-2
	2. Demokratik	59	74.83				
	3. İzin verici	15	64.33				
	4. Koruyucu	48	61.02				
Alternatifler	1. Otoriter	12	53.46	3	2.715	.438	-----
	2. Demokratik	59	73.11				
	3. İzin verici	15	64.77				
	4. Koruyucu	50	67.79				
Kontrol	1. Otoriter	10	47.35	3	10.957	.012*	1-2 2-4
	2. Demokratik	59	80.52				
	3. İzin verici	15	70.9				
	4. Koruyucu	53	59.71				
Genel Duygusal Tepkisellik	1. Otoriter	12	78.17	3	15.254	.002*	2-4
	2. Demokratik	56	53.34				
	3. İzin verici	15	69.73				
	4. Koruyucu	53	81.98				
Duygusal Hassasiyet	1. Otoriter	12	78.38	3	7.943	.047*	2-4
	2. Demokratik	59	59.97				
	3. İzin verici	15	66.17				
	4. Koruyucu	53	80.35				

Tablo 7: Devam

Kişilik Alt Boyutları	Bölge	n	Sıra Ortalaması	SD	χ^2	P	Anlamlı Fark
Duygusal Tepkisellik	1. Otoriter	12	79.29	3	14.185	.003*	2-4
	2. Demokratik	57	54.96				
	3. İzin verici	15	69.60				
	4. Koruyucu	54	82.64				
Psikolojik Dayanıklılık	1. Otoriter	12	81.21	3	12.734	.005*	2-4
	2. Demokratik	58	55.82				
	3. İzin verici	15	76.17				
	4. Koruyucu	54	81.03				

* $p < .05$.

Kruskal Wallis-H testi sonrası anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U testi yapılarak gruplar arasında tek tek karşılaştırmaya gidilmiştir. Bunun neticesinde, ebeveyn tutumunu 'demokratik' olarak algılayan okul öncesi öğretmen adaylarının genel bilişsel esneklik düzeylerinin ve kontrole yönelik bilişsel esneklik düzeylerinin, ebeveyn tutumunu 'otoriter' olarak algılayan okul öncesi öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bunun yanında, ebeveyn tutumunu 'demokratik' olarak algılayan okul öncesi öğretmen adaylarının kontrole yönelik bilişsel esneklik düzeylerinin, ebeveyn tutumunu 'koruyucu' olarak algılayan okul öncesi öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

DTÖ genelinde ($\chi^2=15.254$; $p < .05$), *duygusal hassasiyet* ($\chi^2=7.943$; $p < .05$), *duygusal tepkisellik* ($\chi^2=7.943$; $p < .05$) ve *psikolojik dayanıklılık* ($\chi^2=12.734$; $p < .05$) alt boyutlarında okul öncesi öğretmen adaylarının algıladıkları ebeveyn tutumlarına göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kruskal Wallis-H testi sonrası anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U testi yapılarak gruplar arasında tek tek karşılaştırmaya gidilmiştir. Bunun neticesinde, ebeveyn tutumunu 'demokratik' olarak algılayan okul öncesi öğretmen adaylarının genel duygusal tepkisellik düzeyleri, duygusal hassasiyet, duygusal tepkisellik ve psikolojik dayanıksızlık düzeylerinin ebeveyn tutumunu 'koruyucu' olarak algılayan okul öncesi öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 8 incelendiğinde görülmektedir ki; *BEE* genelinde ($\chi^2=2.443$; $p > .05$), *alternatifler* ($\chi^2=1.717$; $p > .05$) ve *kontrol* ($\chi^2=2.445$; $p > .05$) alt boyutlarında, yaşanan yerleşim yerine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

DTÖ genelinde ($\chi^2=.982$; $p > .05$), *duygusal hassasiyet* ($\chi^2=5.088$; $p > .05$), *duygusal tepkisellik* ($\chi^2=.115$; $p > .05$) ve *psikolojik dayanıklılık* ($\chi^2=.275$; $p > .05$) alt boyutlarında yaşanan yerleşim yerine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 9'da görüldüğü üzere herhangi bir sporla ilgilenme durumuna göre; *BEE* genelinde ($t=-2.253$; $p < .05$) ve *alternatifler* alt boyutunda ($t=-2.027$; $p < .05$) grupların aritmetik ortalamaları arasında herhangi bir sporla ilgilenenlerin lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Kontrol alt boyutunda ($t=-1.885$; $p > .05$), *DTÖ* genelinde ($t=.218$; $p > .05$), *duygusal hassasiyet* alt boyutunda ($t=1.581$; $p > .05$), *duygusal tepkisellik* alt boyutunda ($t=-.080$; $p > .05$) ve *psikolojik dayanıklılık* alt boyutunda ($t=-.734$; $p > .05$) grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ile duygusal hassasiyet, duygusal tepkisellik, psikolojik dayanıksızlık düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre okul öncesi öğretmen adaylarının genel bilişsel esneklik düzeyleri, alternatiflere ve yönelik bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça, duygusal tepkisellik ve duygusal dayanıksızlık düzeyleri azalmaktadır. Ayrıca, okul öncesi öğretmen adaylarının kontrole yönelik bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça, duygusal hassasiyet düzeyleri azalmaktadır. Kişilerin pozitif yönde duygusal tepkileri fazla olduğunda sevgi, saygı ve kişisel güven artarken, negatif yönde duygusal tepkileri fazla olduğunda saldırganlık, korku ve kaygı duygularının arttığı (Wentzel, 1998) göz önünde bulundurulduğunda okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça, duygusal tepkisellik düzeylerinin azalması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bu sonuç, okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esnekliklerinin problem çözme becerilerine dair olumlu kendilik algısı geliştirmeleri ve bu sayede negatif duygusal tepkisellik düzeylerinin azalmasıyla da ilişkilendirilebilir. Nitekim, Camcı-Erdoğan'ın (2018) yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça problem çözme becerilerine dair olumlu kendilik algılarının da arttığı saptanmıştır. Bilişsel yaklaşımlara göre, bireylerin uyum problemlerinin ve olumsuz duygusal tepkilerin oluşmasında etkili olan unsurlar esnek olmayan bilişlerdir (Canas, Quesada, Antoli, & Fajardo, 2003). Araştırmalar, bilişsel esnekliğin, özellikle sosyal etkileşim ve iletişimde problem çözücü bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır (Martin, Anderson, & Thweatt, 1998; Martin, Cayanus, McCutcheon & Maltby, 2003). Martin, Anderson, ve Thweatt'ın (1998) yaptıkları araştırmada, bilişsel esnekliğin sözel saldırganlığı azalttığı, bireyin tolerans eşliğini düşürdüğü saptanmıştır. Bilgin'in (2017) yaptığı araştırmada bireylerin bilişsel esneklik düzeyi arttıkça, dışadönüklük kişilik özelliklerinin ve öz-denetim becerilerinin de arttığı ve gelişime

Tablo 8: BEE'den ve DTÖ'den Alınan Puanların Yaşadıkları Yerleşim Yeri Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Test Sonuçları

Kişilik Alt Boyutları	Bölge	n	Sıra Ortalaması	SD	χ^2	P	Anlamlı Fark
Genel Bilişsel Esneklik	1. Büyükşehir	83	66.69	2	2.443	.295	-----
	2. İl	25	69.04				
	3. İlçe	21	53.52				
Alternatifler	1. Büyükşehir	155	68.57	2	1.717	.424	-----
	2. İl	52	68.02				
	3. İlçe	23	56.77				
Kontrol	1. Büyükşehir	155	68.41	2	2.445	.295	-----
	2. İl	52	70.36				
	3. İlçe	23	55.33				
Genel Duygusal Tepkisellik	1. Büyükşehir	155	66.16	2	.982	.612	-----
	2. İl	52	69.26				
	3. İlçe	23	58.75				
Duygusal Hassasiyet	1. Büyükşehir	155	67.15	2	5.088	.079	-----
	2. İl	52	78.52				
	3. İlçe	23	53.32				
Duygusal Tepkisellik	1. Büyükşehir	155	66.15	2	.115	.944	-----
	2. İl	52	68.74				
	3. İlçe	23	65.35				
Psikolojik Dayanıklılık	1. Büyükşehir	155	68.15	2	.275	.872	-----
	2. İl	52	63.66				
	3. İlçe	23	66.37				

* $p < .05$.**Tablo 9:** BEE'den ve DTÖ'den Alınan Puanların Herhangi Bir Sporla İlgilenme Durumlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

Ölçeğin Alt Boyutları	Herhangi Bir Sporla İlgilenme Durumu	n	\bar{X}	SS	Sh \bar{x}	T testi		
						t	Sd	P
Genel Bilişsel Esneklik	Evet	29	84.0690	12.24433	2.27372	-2.253	42.116	.030*
	Hayır	104	78.3750	11.25623	1.10376			
Alternatifler	Evet	29	56.7241	7.92778	8.15179	-2.027	45.202	.049*
	Hayır	108	53.3426	1.47215	.78441			
Kontrol	Evet	32	27.0313	5.37908	4.88234	-1.885	47.470	.066
	Hayır	106	25.0283	.95090	.47422			
Genel Duygusal Tepkisellik	Evet	31	43.5484	9.59458	1.72324	.218	43.298	.828
	Hayır	106	43.9623	8.10752	.78747			
Duygusal Hassasiyet	Evet	32	14.1250	3.78239	.66864	1.581	44.750	.121
	Hayır	108	15.2870	3.17717	.30572			
Duygusal Tepkisellik	Evet	31	15.8387	4.39012	.78849	-.080	45.591	.937
	Hayır	108	15.7685	4.03861	.38862			
Psikolojik Dayanıklılık	Evet	32	13.3750	2.68508	.47466	-.734	49.420	.467
	Hayır	108	12.9815	2.59396	.24960			

* $p < .05$.

daha açık hale geldikleri; buna karşın bilişsel esneklik düzeyi düştükçe duygusal olarak daha tutarsız (nevrotik) hale geldikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri, yaşa, sınıf düzeyine, gelir düzeyine, kardeş sayısına, ve yaşanılan yerleşim yerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmazken; okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçme nedenine, herhangi bir sporla ilgilenme durumuna ve algıladıkları ebeveyn tutumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Buna göre, kişilik yapısına uygun olduğu için okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçen okul öncesi öğretmen adaylarının kontrole yönelik bilişsel esneklik düzeyleri, diğer nedenlerle okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçenlere göre daha yüksektir. Bunun yanında, herhangi bir sporla ilgilenen okul öncesi öğretmen adaylarının genel ve kontrole yönelik bilişsel esneklik düzeyleri, herhangi bir sporla ilgilenmeyenlere göre daha yüksektir. Ayrıca, ebeveynlerinin tutumunu demokratik olarak algılayan okul öncesi öğretmen adaylarının genel bilişsel esneklik düzeyleri, ebeveynlerinin tutumunu otoriter ve koruyucu olarak algılayanlara göre daha yüksektir. Okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal tepkisellik düzeyleri yaşa, sınıf düzeyine, kardeş sayısına, yaşanılan yerleşim yerine ve herhangi bir sporla ilgilenme durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmazken; gelir düzeyine, okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçme nedenine ve algıladıkları ebeveyn tutumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Buna göre, gelir düzeyi yüksek olan okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal hassasiyet düzeyleri, gelir düzeyi orta olanlara göre daha yüksektir. Bunun yanında, diğer nedenlerle okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçen okul öncesi öğretmen adaylarının genel duygusal tepkisellik düzeyleri, psikolojik dayanıksızlık ve duygusal tepkisellik düzeyleri, kişilik yapısına uygun olduğu için okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçenlere göre daha yüksektir. Diğer nedenlerle okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçen okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal tepkisellik düzeyleri, çocukları sevdiği için okul öncesi öğretmenliği bölümünü seçenlere göre daha yüksektir. Ayrıca; ebeveynlerinin tutumunu demokratik olarak algılayan okul öncesi öğretmen adaylarının genel duygusal tepkisellik, duygusal hassasiyet, duygusal dayanıksızlık düzeyleri, ebeveynlerinin tutumu koruyucu olarak algılayanlara göre daha yüksektir. Çakmak'ın (2018) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin duygusal tepkisellik düzeylerinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Yurdakul ve Üner (2015) yaptığı çalışmada 4. sınıf öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanı, 1. sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuştur.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, bilişsel esneklik düzeyinin artırılmasına yönelik yapılacak çalışmaların olumlu duygusal tepkisellik gelişimine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu çerçevede, üniversitelerin psikolojik danışmanlık ve rehberlik birimlerinde okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeylerini arttırmaya yönelik psikoterapötik etkinlikler (grupla psikolojik danışma vb.) düzenlenebilir. Nitekim Şirin-Ayva'nın (2018) macera terapisi

temelli grupla psikolojik danışmanlığın üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine etkisini incelediği araştırma kapsamında gerçekleştirilen macera temelli danışmanlık programı sonrasında, deney grubunda bulunan öğrencilerin bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile kontrol grubunda bulunan öğrencilerin bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. Katılımcıların deneyimlerine ilişkin elde edilen nitel verilerin analizi sonrasında en sık gözlenen temaların 'bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük kavramlarını fark etme, alternatifler oluşturup çok yönlü bakış açısı geliştirme, yaratıcı düşünme, çoklu görevleri yerine getirme' olduğu belirlenmiştir. Bilişsel esneklik eğitim programının lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerini artırdığı, stres düzeyini azalttığı ve stresle başa çıkma becerilerini de artırdığını saptayan bir araştırma (Altunkol, 2017) söz konusudur. Bu çerçevede, öğretmen adaylarına ve öğretmenlere yönelik olumlu duygusal tepkisellik ve bilişsel esneklik eğitim programları hazırlanıp uygulanarak stres düzeyi ve stresle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada, olumsuz duygusal tepkiselliğin ergenlerin depresyon yaşamasında önemli bir risk kaynağı oluşturduğu belirlenmiştir (Cengiz, 2017). Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada ise duygusal zeka ve bilişsel esneklik düzeyi arttıkça, anksiyete ve depresyon düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir (Gündüz, 2013). Bu bağlamda, okul öncesi öğretmen adaylarının ve okul öncesi öğretmenlerinin duygusal tepkisellik ve bilişsel esneklik düzeyleri ile duygusal zekâ, kaygı ve depresyon ile ilişkisinin incelenip, sonuçlarının birbirleriyle karşılaştırıldığı araştırmalar yapılabilir. Öğretmen adaylarına yönelik yapılan bir çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik özyeterlik düzeyleri arttıkça, bilişsel esneklik düzeylerinin de arttığı (Kaptanbaş-Gürbüz, 2017) saptanmıştır. Bu bağlamda, eğitim fakültelerinde birer öğretmen adayı olan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik özyeterlik düzeylerini arttırmaya yönelik seçmeli dersler veya kulüp etkinlikleri düzenlenebilir. Bu sayede öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ve olumlu duygusal tepkisellik düzeyleri de artırılabilir. Yapılan araştırmalarda ergenlerin bilişsel esneklikleri arttıkça akademik, sosyal, duygusal ve genel özyeterliklerinin (Akçay-Özcan ve Kıran-Esen, 2016) ve akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançlarının (Çelikkaleli, 2014) de arttığı saptanmıştır. Bu çerçevede okul öncesi öğretmen adayları ve diğer bölümlerdeki öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ile akademik, sosyal, duygusal ve genel özyeterlikleri ve yetkinlik inançları arasındaki ilişki incelenerek, elde edilen sonuçlar birbiriyle karşılaştırılabilir. Okul öncesi öğretmenlerinin bilişsel esneklik ve duygusal tepkisellik düzeylerinin sınıflarındaki okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkisini incelemeye yönelik çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik ve duygusal tepkisellik düzeyleri incelenmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, öğretmen adaylarının hem öğrenci iken hem de öğretmen olduklarında bilişsel esneklik ve duygusal tepkisellik düzeylerinin incelendiği boyutsal ve karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akçay-Özcan, D., & Kiran-Esen, B. (2016). Ergenlerin bilişsel esneklik düzeyleri ile özyeterliklerinin incelenmesi. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 7(24), 1-8. Retrieved from <http://www.ijoeec.com/download/article-file/385584>
- Altunkol, F. (2017). *Bilişsel esneklik eğitim programının lise öğrencilerinin bilişsel esneklik ile algılanan stres düzeylerine ve stresle başa çıkma tarzlarına etkisi* (Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Barbey, A. K., Colom, R., & Grafman, J. (2013). Architecture of cognitive flexibility revealed by lesion mapping. *NeuroImage*, 15(82), 547-554.
- Bedel, A., & Ulubey, E. (2014). Ergenlerde başa çıkma stratejilerini açıklamada bilişsel esnekliğin rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 291-300.
- Bilgiç, R., & Bilgin, M. (2016). Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 39-55.
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 142-157.
- Bilgin, M. (2017). Ergenlerin beş faktör kişilik özelliği ile bilişsel esneklik ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 945-954.
- Camcı-Erdoğan, S. (2018). Üstün zekâlılar öğretmenliği adaylarının problem çözmeye yönelik algıları ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişki. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 90-117.
- Canas, J., Quesada, J., Antolí, A., & Fajardo, I. (2003). Cognitive flexibility and adaptability to environmental changes in dynamic complex problem-solving tasks. *Ergonomics*, 46(5):482-501. doi:10.1080/0014013031000061640
- Cengiz, S. (2017). *Ergenlerde duygusal tepkisellik, bilişsel çarpıtmalar ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Crone, E., Ridderinkhof, K., Worm, M., Somsen, R., & Molen, M. (2004). Switching between spatial stimulus-response mappings: a developmental study of cognitive flexibility. *Developmental Science*, 7(4), 443-455.
- Cooper-Stein, K. C., Mines, A., & Kintz, T. (2018). Teachers' cognitive flexibility on engagement and their ability to engage students: A theoretical and empirical exploration. *Teachers College Record*, 120(6), 1-38.
- Çakmak, Ö. N. (2018). *Bağlanma stilleri ve duygusal tepkisellik arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın aracılık rolünün incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 347-354.
- Çuhadaroğlu, A. (2013). Bilişsel esnekliğin yordayıcıları. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(1), 86-101. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/48648>
- Dağ, İ., & Gülüm, V. (2013). Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: Bilişsel esneklik. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(4), 240-247.
- Dennis, J. P., & Wal, J. S. (2010). The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive Therapy and Research*, 34(3), 241-253. doi:10.1007/s10608-009-9276-4
- Diril, A. (2011). *Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin sosyodemografik değişkenler ve öfke düzeyi ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Esen, B. K., Özcan, H. D., & Sezgin, M. (2017). High school students' cognitive flexibility is predicted by self-efficacy and achievement. *European Journal of Education Studies*, 3(2), 143-151. doi:10.5281/zenodo.244470
- Eskin, M. (2014). *Sorun Çözme Terapisi*. Ankara: Hekimler Birliği Yayınevi.
- Güler, B. (2015). *The measurement of cognitive flexibility in adolescents and its relation to depression symptoms* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Gündüz, B. (2013). Bağlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtilerin bilişsel esnekliği yordamadaki katkıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim*, 13(4), 2071-2085. doi:10.12738/estp.2013.4.170
- Kaptanbaş-Gürbüz, E. (2017). *Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin bilişsel esneklik ve özyeterlik düzeyleri* (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kercood, S., Lineweaver, T. T., Frank, C. C., & Fromm, E. D. (2017). Cognitive flexibility and its relationship to academic achievement and career choice of college students with and without attention deficit hyperactivity disorder. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 30(4), 327-342.
- Kloo, D., Perner, J., Aichhorn, M., & Schmidhuber, N. (2010). Perspective taking and cognitive flexibility in the dimensional change card sorting (DCCS) task. *Cognitive Development*, 25(3), 208-217.
- Küçüködük, C. (2015). *Üç-beş yaş arasında ve anaokuluna giden çocuk annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı arasındaki ilişki: Bilişsel esnekliğin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lin, W. L., Tsai, P. H., Lin, H. Y., & Chen, H. C. (2014). How does emotion influence different creative performances? The mediating role of cognitive flexibility. *Cognition and Emotion*, 28(5), 834-844. doi:10.1080/02699931.2013.854195
- Lin, Y. W. (2013). *The effects of cognitive flexibility and openness to change on college students' academic performance*. Unpublished Doctorate Thesis. La Sierra University, USA (UMI Number: 3572671).
- Martin, M. M., & Anderson, C. M. (1996). Communication traits: A cross-generalization investigation. *Communication Research Reports*, 13, 58-67.
- Martin, M. M., & Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: Three validity studies. *Communication Reports*, 11(1), 1-13.
- Martin, M. M., & Rubin, R. B. (1994). Development of communication flexibility scale. *Southern Communication Journal*, 59, 171-178.

- Martin, M. M., Anderson, C. M., & Thweatt, K. S. (1998). Individuals' perceptions of their communication behaviors: a validity study of the relationship between the cognitive flexibility scale and the communication flexibility scale with aggressive communication traits. *Journal of Social Behavior and Personality*, 13, 531-540.
- Martin, M. M., Cayanus, J. L., McCutcheon, L. E., & Maltby, J. (2003). Celebrity worship and cognitive flexibility. *North American Journal of Psychology*, 5(1), 75-80.
- Nock M. K., Wedig M. M., Holmberg E. B., & Hooley J. M. (2008). The emotion reactivity scale: development, evaluation, and relation to self-injurious thoughts and behaviors. *Behavioral Therapy*, 39(2), 107-116. doi: 10.1016/j.beth.2007.05.005.
- Öz, S. (2012). *Ergenlerin cinsiyet, sosyo-ekonomik ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik, uyum ve kaygı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Parneix, M., Péricaud, M., & Clément, J. P. (2014). Major depresif dönemler ile ilişkili kolay öfkelenme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(2), 106-113.
- Peker, A., & Çukadar, F. (2016). Bilişsel esneklik ile sosyal medyayı kullanmaya yönelik tutum arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 6(2), 66-79. doi:http://dx.doi.org/10.19126/suje.03104
- Sapmaz, F., & Doğan, T. (2013). Bilişsel esnekliğin değerlendirilmesi: Bilişsel esneklik envanteri Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 143-161.
- Satan, A. A. (2014). Dini inanç ve bilişsel esneklik düzeylerinin öznel iyi oluş düzeyine olan etkisi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3(7), 56-74.
- Seçer, İ., Halmatov, S., & Gençdoğan, B. (2013). Duygusal tepkisellik ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: güvenirlik ve geçerlilik çalışması. *Sakarya University Journal of Education*, 3(1), 77-89.
- Sevim, E. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin öğretme ve öğrenme anlayışları ile bilişsel esnekliklerinin kaynaştırmaya ilişkin öz-yeterlik algılarını yordama düzeyinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Stahl, L., & Pry, R. (2005). Attentional flexibility and perseveration: developmental aspects in young children. *Child Neuropsychology*, 11(2), 175-189, doi:10.1080/092970490911315
- Stevens, A. D. (2009). *Social problem-solving and cognitive flexibility: Relations to social skills and problem behavior of at-risk young children*. Unpublished doctoral thesis. Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3359050).
- Şirin-Ayva, A. B. (2018). *Macera terapisi temelli grupla danışmanlığın üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğe etkisi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Üzümcü, B., & Müezzın, E. E. (2018). Öğretmenlerin bilişsel esneklik ve mesleki doyum düzeyinin incelenmesi. *Original Article/Özgün Araştırma*, 8(1), 8-25, doi:10.19126/suje.325679
- Vitiello, V. E., Greenfield, D. B., Munis, P., & George, J. (2011). Cognitive flexibility, approaches to learning, and academic school readiness in head start preschool children. *Early Education & Development*, 22(3), 388-410, doi:10.1080/10409289.2011.538366
- Wentzel, K. R. (1998). Social relationships and motivation in middle school: The role of parents, teachers, and peers. *Journal of Educational Psychology*, 90(2), 202-207.
- Yurdakul, A., & Üner, S. (2015). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin duygusal tepkisellik durumlarının değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(4), 300-307. doi:10.5455/pmb.1-1422358166
- Zahal, O. (2014). *Özel yetenek sınavına giren adayların öğrenme stilleri ve bilişsel esneklik düzeyleri ile sınav başarıları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.